Ålands landskapsregering

Asiakirjanimi LAUSUNTO
Nr 37 Rkl

Päivämäärä 17.4.2018
Dnro ÅLR 2018/2487

Eduskunta
Perustuslakivaliokunta
PeV@eduskunta.fi

Viite
Lausuntopyyntö

Yhteyshenkilö

Asia
Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

Esitys liittyy hallituksen esitykseen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp). Esitykseen sisältyvät lisäksi ehdotukset valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisoimiseksi.

Maakunnan hallitus toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskeva ehdotus koskee sellaista lainsäädäntöalaa, jossa itsehallintolain 18 §:n 12 ja 13 kohdan mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on lainsäädäntövalta. Ahvenanmaalla pätee maakunnan oma lainsäädäntö kyseisten lainsäädäntöalojen rahoittamisesta ja järjestämisvastuusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva uudistus ei itsessään näin ollen koske Ahvenanmaata. Siitä huolimatta uudistuspaketti, etenkin valittu rahoitusratkaisu, vaikuttaa laajasti itsehallintojärjestelmän keskeisiin osiin ja edellyttää siten itsehallintolain muuttamista. Myös uudistuksen osa, johon ajankohtainen hallituksen esitys kytkeytyy, vaikuttaa ja on yhteydessä Ahvenanmaan itsehallintoon ja itsehallintoviranomaisiin.

Hallituksen esityksellä perustetaan muun muassa Valtion lupa- ja valvontavirasto. Virastolle kootaan pääosa lakkautettavaksi ehdotettavien aluehallintovirastojen ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävistä. Uudelle viranomaiselle siirretään myös osa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksien tehtävistä. Myös ELY-keskukset tullaan esityksen mukaan lakkauttamaan. Valtion lupa- ja valvontavirasto tulee olemaan toimivallaltaan valtakunnallinen ja tehtäviltään monialainen valtion hallintoviranomainen. Viranomainen

Postiosoite
PB 1060
AX-22111 MARIEHAMN, Åland

Puhelin
(018)
25000

Telefax
(018) 19155

Sähköpostiosoite
registrator@regeringen.ax
URL www.regeringen.ax

Virkakirjeet tulee osoittaa Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle, ei yksittäiselle virkamiehelle

tulisi alueilla toimien turvaamaan
perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista, ja valvomaan yleistä etua hoitamalla lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä. Virastotyypiltään Valtion lupa- ja valvontavirasto olisi uudenlainen valtioneuvoston alainen ja sitä ohjaavien ministeriöiden yhteinen virasto.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus laiksi Ahvenanmaan valtionvirastosta, jonka asema ja tehtävät säilyvät pääosin ennallaan.

Maakunnan hallitus toteaa, että lakipaketti voi johtaa joidenkin maakuntalakien viittausten tarkistamistarpeeseen sekä muihin mahdollisesti ajankohtaiseksi tuleviin lisämuutoksiin. Siksi on tärkeää, että asianomaiset ministeriöt tekevät läheistä yhteistyötä maakunnan hallituksen osastojen kanssa niin, että näiden lakimuutosten valmistelu sujuisi mahdollisimman saumattomasti. Ottaen huomioon materiaalin laajuuden maakunnan hallitus pitää lähtökohtaisesti mahdollisena, että tässä tarkoitettua lainsäädäntöä tarkistetaan tarpeen mukaan myöhemmässä vaiheessa.

Lähemmin Ahvenanmaan valtionvirastoa koskevasta lakiesityksestä
Ahvenanmaan itsehallintolaki määrittelee, mitä kuuluu maakunnan ja mitä valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Ahvenanmaan itsehallintolain 23 §:n mukaan itsehallintoviranomaiset huolehtivat maakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvien asioiden hallinnosta. Maakunnan hallituksen käsityksen mukaan pääperiaatteena on säilyttää vallitseva tila Ahvenanmaan valtionviraston nykyisin hoitamien hallinnollisten tehtävien osalta.

Ehdotetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan Ahvenanmaan valtionvirasto hoitaisi sille erikseen säädettyjä tehtäviä kuudella laissa lueteltavalla toimialalla. Esityksen mukaan näitä toimialoja olisivat rekisterihallinto, holhoustoimi, veronkanto, alkoholihallinto, liikennehallinto ja maataloushallinto. Kysymys on maataloushallinnon tehtäviin sisältyvää ehdotettua laajennusta lukuun ottamatta tehtävistä, joita Ahvenanmaan valtionvirasto on nykyisinkin hoitanut. Varautumisen yhteensovittaminen maakunnassa on keskeinen vastuualue, joka on mainittu lain 2 §:n 3 momentissa. Myös väestönsuojelu tulisi mainita omana vastuualueenaan, koska väestönsuojelun ei voida katsoa kuuluvan valmiusasioihin. Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 28 kohdassa mainitaan väestönsuojelu ja 27 §:n 34 kohdassa valmius poikkeusolojen varalta valtakunnalliseen toimivalta-alueeseen kuuluvina erillisinä oikeudenaloina.

Maakunnan hallitus edellyttää, että Ahvenanmaan valtionviraston tosiasialliset edellytykset toimia ruotsiksi taataan uudistuksen yhteydessä ja että Ahvenanmaan väestölle tarjotaan jatkossakin palvelua ruotsin kielellä.

Rehulain muuttamisesta annetun lain 23 §:n mukaan valvontaviranomaisen lakisääteiset tehtävät hoitaa Ahvenanmaalla Ahvenanmaan valtionvirasto, jollei Ahvenanmaan itsehallintolaista muuta seuraa. Maakunnan hallitus toteaa, että rehulainsäädäntö kuuluu kokonaisuudessaan Ahvenanmaan maakunnan toimivaltaan.

Maaherra ja henkilöstö

Lakiehdotuksen 10 §:ssä säädetään virkojen täyttämisestä. Kohta viittaa itsehallintolain säännöksiin maaherrasta. Maakunnan hallitus toteaa, että maaherran erityisellä asemalla on kansainvälisoikeudellinen tausta ja yhteys. Kansainliiton päätöksessä kesäkuulta 1921 määrätään, että takuut, jotka turvaavat, ”että maaherraksi nimitetään henkilö, joka nauttii väestön luottamusta”, tulee merkitä itsehallintolakiin. Kansainliiton kesäkuussa 1921 tekemään päätökseen liitetyn, niin kutsutun Ahvenanmaansopimuksen mukaan ”Ahvenanmaan saarien maaherran nimittää Suomen tasavallan presidentti sovittuaan siitä Ahvenanmaan maakuntapäiväin puheenjohtajan kanssa. Ellei yksimielisyyttä saavuteta, määrää tasavallan presidentti maaherran viidestä ehdokkaasta, jotka maakuntapäivät ovat esittäneet ja joilla on tarpeelliset edellytykset hyvin hoitamaan saarien hallintoa sekä valvomaan valtion turvallisuutta.” Nämä yllämainitut velvoitteet on kirjattu kansalliseen lainsäädäntöön ja ne löytyvät Ahvenanmaan itsehallintolain 8 luvusta. Itsehallintolain 52 §:n mukaan maaherraksi nimitetään henkilö, jolla on tarpeelliset edellytykset hoitaa hyvin maakunnan hallintoa sekä valvoa valtion turvallisuutta. Tasavallan presidentti nimittää maaherran sovittuaan asiasta maakuntapäivien puhemiehen kanssa. Jollei yksimielisyyttä saavuteta, presidentti nimittää maaherran maakuntapäivien ehdolle asettamista viidestä henkilöstä. Itsehallintolain 4 §:n mukaan maaherra edustaa maakunnassa Suomen hallitusta. Itsehallintolain 14 §:n mukaan maakuntapäivät avaa tasavallan presidentti tai tasavallan presidentin puolesta maaherra. Maaherra antaa maakuntapäiville presidentin esitykset ja tiedonannot. Maaherra vaalii hyviä suhteita Ahvenanmaan maakunnan ja valtakunnan välillä. Maaherran erityisiin tehtäviin kuuluu Ahvenanmaan valtuuskunnan puheenjohtajan tehtävä. Ahvenanmaan valtuuskunta on juridinen asiantuntijaelin, joka koostuu osin Ahvenanmaan maakuntapäivien ja osin Suomen hallituksen nimeämistä jäsenistä. Ahvenanmaan valtuuskunnan tehtävistä säädetään itsehallintolain 56 §:ssä. Viitaten maaherran kansainväliseen erityisasemaan ja keskeiseen asemaan itsehallintojärjestelmässä maakunnan hallitus katsoo, että ainoastaan itsehallintolain säännöksiä tulee soveltaa maaherran nimittämisen yhteydessä.

Maataloushallintoa koskevia kysymyksiä

Hallituksen esityksen yleisperustelut havainnollistavat niitä ongelmia, joita maakuntauudistuksen hämmentävät käsitteet aiheuttavat. Hallituksen esityksessä esitetään seuraavaa: ”Nyt ehdotettavat muutokset kuntien, maakuntien ja valtion välisessä tehtävänjaossa sekä valtion viranomaisten sisäisessä tehtävänjaossa sen sijaan aiheuttavat vähäisiä muutoksia myös Ahvenanmaan valtionviraston tehtäviin. Ahvenanmaan valtionvirastolle siirtyisi Ahvenanmaan kunnilta viljelijähallinnon tehtäviä, jotka kuuluvat valtakunnan toimivaltaan ja jotka Manner-Suomessa siirretään maakunnille.” Kun yllä mainitaan ”valtakunnan” (kääntäjän huomautus: ruotsinkielisessä esityksessä lukee tässä kohtaa ”maakunnan”), sillä tarkoitetaan niitä hallinnollisia tehtäviä, jotka kuuluvat Ahvenanmaalla valtakunnan lainsäädäntövaltaan, mutta jotka valtakunnassa kuuluvat maakunnille. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tämä käy selkeämmin esille.

Maataloushallinnon tehtävillä tarkoitettaisiin
jo nykyisin Ahvenanmaan valtionvirastolle kuuluvia maaseutuyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994), maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) ja maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain (192/2013) mukaisia maaseutuhallinnon tehtäviä. Lisäksi tehtävillä tarkoitettaisiin Ahvenanmaan valtionvirastolle säädettäväksi ehdotettuja valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvien maataloustukien myöntämiseen liittyviä tehtäviä, kuten Euroopan unionin suorista tuista maataloudelle annetun lain (193/2013) nojalla myönnettäviä viljelijätukia. Ahvenanmaan valtionvirastolla säilyisi edelleenkin tehtävinä sille nykyisin maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa säädetyt tehtävät. Kyseessä ovat muun muassa tukioikeuksien myöntämiseen ja viljelijätukien valvontaan liittyvät tehtävät.

Maakunnan hallitus korostaa, että uudistus tulisi tehdä läheisessä yhteistyössä kuntien kanssa niin, että osalliset saavat olla mukana prosessissa ja niin, että kuntien toive fyysisestä läsnäolosta toteutuu mahdollisuuksien mukaan. Maakunnan hallitus korostaa jatkuvuutta ajatellen sen tärkeyttä, että nykyisille kunnallisille Ahvenanmaan maataloussihteereille tarjotaan samoin etuuksin työpaikkaa Ahvenanmaan valtionvirastossa.

Kilpailu- ja kuluttajahallinnon tehtävät
Maakunnan hallitus toteaa tässä yhteydessä, että tietyistä kuluttaja-asioihin liittyvistä kysymyksistä säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 10–11 kohdassa. Näistä ilmenee, että ne tehtävät, joita valtakunnassa hoitaa kuluttajansuojalautakunta, maakunnassa hoitaa erityinen maakunnan hallituksen asettama lautakunta. Sen lisäksi käy ilmi, että niistä tehtävistä, joista kuluttajaneuvontaa koskevan lainsäädännön mukaan huolehtii maistraatti, huolehtivat maakunnassa maakunnan viranomaiset maakunnan ja valtion välisen sopimuksen mukaisesti. Maakunnan hallitus edellyttää, että edellä mainittua sääntelyä kunnioitetaan valtakunnassa meneillään olevan uudistuksen yhteydessä niin, ettei kuluttajakysymyksissä tapahdu asiallisesti muutoksia.

Aluehallintovirastot ja Ahvenanmaan valtionvirasto ovat hoitaneet Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen ohjauksessa eräitä avustavia tehtäviä, jotka liittyvät kilpailulaissa ja kuluttajansuojalaissa tarkoitettuun valvontaan. Koska kilpailu- ja kuluttaja-asiat kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan, ehdotetaan, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto ottaa huolehdittavakseen ne kilpailu- ja kuluttajanvalvontatehtävät, joita Ahvenanmaan valtionvirasto aiemmin on hoitanut. Maakunnan hallitus katsoo myös tämän osalta, että vallitsevan tilan tulisi pysyä voimassa niin, että ne tehtävät, jotka kuuluvat Ahvenanmaan valtionvirastolle tulevat jatkossakin kuulumaan sille. Kilpailu- ja kuluttajaviraston toiminnassa suhteessa Ahvenanmaahan tulee ruotsinkielisten palvelujen tarjoaminen turvata.

Valmiuskysymykset

Ahvenanmaan valtionvirasto vastaa varautumisen yhteensovittamisesta maakunnassa ja siihen liittyvän yhteistoiminnan järjestämisestä siltä osin kuin tehtävät Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan kuuluvat valtakunnan toimivaltaan.

Poikkeusoloihin varautumista koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetussa sopimusasetuksessa (SSK 900/2000) säädetään niistä valmistelevista tehtävistä, jotka kuuluvat valtakunnan viranomaisille väestönsuojeluun, huoltovarmuuteen tai yleiseen poikkeusoloihin varautumiseen liittyen. Sopimusasetuksessa viraston väestönsuojelutehtävillä tarkoitetaan niitä tehtäviä, jotka valtakunnan pelastuslainsäädännön mukaan kuuluvat aluehallintovirastoille. Näistä tehtävistä säädetään tällä hetkellä valtakunnan pelastuslain 23 §:n 2 momentissa ja valtakunnan pelastusasetuksen 5 §:ssä, ja ne koskevat viraston osalta väestönsuojelutehtäviä.

Lakiehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen 2 §:ssä kuvaillaan niitä valmiusasioita, joita virasto tällä hetkellä käsittelee, ja tarkoituksena lienee, että ne pysyvät muuttumattomina.

Valtakunnan lainsäädännössä väestönsuojelua käsitellään erikseen pelastuslaissa ja valmiuslaissa, minkä takia sen ei voida automaattisesti katsoa sisältyvän valmiuden käsitteeseen ehdotetussa 2 §:n 3 momentissa. Tässä tarkoitettuja tehtäviä ei sisällytettäne siihen laillisuusvalvontaan, joka ehdotetun lain pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 13 ja 14 §:n muuttamiseksi mukaan tulisi kuulumaan Valtion lupa- ja valvontavirastolle.

Koska väestönsuojelu kuuluu valtakunnan toimivaltaan Ahvenanmaalla ja koska Ahvenanmaalle ei perusteta maakuntahallintoa, tulisi näiden tehtävien jatkossakin kuulua virastolle riippumatta siitä, siirretäänkö nämä väestönsuojelutehtävät muualla maassa maakunnille tai Valtion lupa- ja valvontavirastolle. Poikkeusoloihin varautumista koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa annetussa sopimusasetuksessa (SSK 900/2000) säädetään väestönsuojelun, huoltovarmuuden tai yleisen varautumisen hoitamisesta valtionviraston (lääninhallitus), Ahvenanmaan maakunnan hallituksen ja Huoltovarmuuskeskuksen kesken. Asetuksessa viitataan myös valtakunnan pelastuslakiin. Väestönsuojelua käsitellään valtakunnan pelastuslaissa osana pelastustoimea sekä erikseen valmiuslaissa. Tämän johdosta ehdotetun muotoilun lain 2 §:n 3 momentissa varautumisesta ei voida katsoa käsittävän väestönsuojelua. Sopimusasetuksen mukaan muun muassa väestönsuojeluun liittyviä toimenpiteitä koordinoi valmiusasioiden yhteistyövaltuuskunta, jota johtavat maaherra ja maaneuvos. Kaikki tämä puhuu sen puolesta, että virastolla tulisi jatkossakin olla keskeinen rooli väestönsuojelussa Ahvenanmaalla. Väestönsuojelu tulee siksi mainita yhtenä viraston toimialana lain 2 §:ssä.

Liikennehallinto

Valmisteltavana oleva laki liikenteen palveluista tulee sisältämään niiden liikennealojen sääntelyä, jotka kuuluvat nykyiseen lakiin kaupallisista tavarankuljetuksista tiellä sekä joukkoliikennelakiin. Tässä laissa tulevat sellaiset tehtävät, jotka valtakunnassa siirretään ELY-keskuksilta Trafille, jäämään Ahvenanmaan valtionvirastolle, ja ne tullaan nimenomaan määrittelemään viraston tehtäviksi sen osalta kuin ne eivät kuulu maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan.

Hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen

Maakunnalla on itsehallintolain 18 §:n 13 kohdan mukaan sosiaalihuoltoa koskeva toimivalta. Itsehallintolain 27 §:n 24 kohdan mukaan hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Tämän mukaisesti Ahvenanmaan valtionvirasto käsittelee tänä päivänä asioita, jotka koskevat pakkotoimenpiteitä ja rajoittavia toimenpiteitä sosiaalihuollossa. Uusi laki sosiaalihuollon asiakkaiden ja sosiaali- ja terveydenhuollon potilaiden itsemääräämisoikeudesta on tekeillä. Tämä tarkoittaa hyvin todennäköisesti valvontatehtävien lisääntymistä muun muassa siksi, että lain säännökset koskevat dementiahoidon piirissä olevia henkilöitä. On tärkeää, että sosiaalihuollon valvonta toimii kokonaisuutena siitä huolimatta, että toimivalta jakautuu valtakunnan ja maakunnan välille. Maakunnan hallitus toteaa, että 11 § sääntelee Ahvenanmaan valtionviraston oikeutta antaa ja saada virka-apua, kun taas valtakunnan viranomaisten velvollisuutta avustaa maakunnan viranomaisia säännellään itsehallintolain 31 §:ssä. On tärkeää, että mahdollisuus virka-apuun toimii. Ahvenanmaan valtionvirastoa koskevan lakiehdotuksen 12 §:ssä säädetään Ahvenanmaan valtionviraston pakkokeinoista, joita ovat sakon uhka, teettämisuhka ja keskeyttämisuhka. Pykälä vastaa voimassa olevaa aluehallintovirastoista annetun lain 20 §:n säännöstä. Myös niiden valvontatoimivaltuuksien puitteissa, jotka kuuluvat maakunnan hallitukselle maakuntalainsäädännön mukaisesti, säädetään pakkokeinoista. Jotta maakunnissa voitaisiin toteuttaa ennakoivaa, tehokasta ja oikeusvarmaa sosiaalihuollon valvontaa, tulisi valtiollista valvontaa kehittää yhteistyössä maakuntien kanssa. Vaihtoehtoinen ratkaisu on, että Ahvenanmaan maakunta ja valtakunta solmivat sopimusasetuksen, jonka mukaan maakunta hoitaisi valtakunnan laskuun valvontaa, joka liittyy hallinnolliseen puuttumiseen henkilökohtaiseen vapauteen sosiaalihuollon puitteissa.

Maakunnan hallituksen hoitamat tietyt valtiolliset tehtävät

Itsehallintolain 30 §:n 8 kohdan mukaan tehtävistä, jotka kasvintuhoojien maahan kulkeutumisen estämistä koskevan lainsäädännön sekä myrkkyjen valmistamista ja käyttöä koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen. Itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan tehtävistä, jotka ihmisten ja kotieläinten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle tai kunnille, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen. Siksi on tärkeää, että ne tehtävät, joita tarkoitetaan itsehallintolain 30 §:n 8 ja 9 kohdassa Ahvenanmaahan liittyviä tehtäviä koskevan valtionlainsäädännön mukaan, hoitaa Ahvenanmaan valtionvirasto tai muu valtiollinen viranomainen. Tämä tarkoittaa, että Ahvenanmaalla tehtävät hoitaa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen.

Valtion lupa- ja valvontavirasto
Valtion lupa- ja valvontaviraston toimialuetta on koko maa, ellei muuta erikseen säädetä. Nykyisten aluehallintovirastojen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksien ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävät ehdotetaan siirrettäviksi virastolle.

Viraston tehtäväalueisiin kuuluvat sosiaali- ja terveystoimi, opetus- ja kulttuuritoimi, ympäristötehtävät ja työsuojeluhallinto. Lisäksi viraston tulee valvoa yhteistä varautumista. Viraston tulee myös hoitaa muita oikeusturva- ja valvontatehtäviä sen mukaan, mitä erikseen säädetään, ja sillä voi olla myös muita tehtäviä sen mukaan, mitä erikseen säädetään.

Itsehallintolain (1991:71) 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa 27 §:n 24, 29 ja 30 kohdassa säädetyin poikkeuksin. Itsehallintolain 32 §:n mukaan maakunnan hallituksen suostumuksella voidaan valtakunnan hallinnolle kuuluvia tehtäviä asetuksella siirtää määräajaksi tai toistaiseksi maakunnan viranomaiselle. Vastaavasti voidaan maakuntahallintoon kuuluvia tehtäviä siirtää valtakunnan viranomaiselle.

Eräistä terveydenhuollon hallintotehtävistä Ahvenanmaan maakunnassa annetun Tasavallan presidentin asetuksen (2010:2) mukaan maakunnan hallitus hoitaa niitä terveydenhuollon tehtäviä, jotka maakunnassa voimassa olevan valtakunnan lainsäädännön mukaan kuuluvat aluehallintovirastoille. Valtion tarkoitus perustaa valtakunnallinen lupa- ja valvontavirasto voidaan itsessään nähdä tukemisen arvoisena hallinnon järkeistämisenä. Voimassa olevaa toimivallanjakoa valtakunnan ja Ahvenanmaan maakunnan välillä tulee kuitenkin kunnioittaa. Lisäksi edellä mainitun sopimusasetuksen uudelleenneuvottelu voi tulla tarpeelliseksi. Nämä tehtävät tulee kuitenkin antaa valtiolliselle virastolle, esimerkiksi Ahvenanmaan valtionvirastolle, eikä maakunnille, koska Ahvenanmaa ei sisälly nyt perustettaviin maakuntiin.

On huomattava, että sosiaali- ja terveystoimi muodostaa palvelukokonaisuuden, jota tulisi ohjata täysin asiakkaan kielen perusteella. Se tarkoittaa, että koko sosiaali- ja terveystoimen palvelujärjestelmän tulisi palvella ruotsin kielellä yksittäisten palvelujen sijaan. Tässä suhteessa sosiaali- ja terveystoimen vaatimukset vastaavat opetus- ja kulttuurisektorille asetettavia vaatimuksia, joita varten tulee esityksen mukaan olemaan erillinen ruotsinkielinen yksikkö. Tämä on erityisen tärkeä kysymys yksikielisesti ruotsinkieliselle Ahvenanmaan maakunnalle.

Maakunnan hallitus katsoo, että on olemassa vahvat perusteet sille, että uudella virastolla olisi ruotsinkielinen yksikkö myös sosiaali- ja terveystoimelle. Tavoitteena olisi turvata palvelut ruotsinkieliselle väestölle yhdenvertaisin perustein sekä edistää lupa- ja valvonta-asioiden kehitystä Ahvenanmaan ja valtakunnan välillä itsehallintolain 27 §:n 30 kohdan mukaan.

Muita kysymyksiä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutosta lääkelain 54 a–54 d §:iin. Muutoksen tarkoituksena on, että vastuu vähittäismyyntiluvista, osittaisesta valvonnasta, tarkastuksista ja oikeudesta periä maksua nikotiinivalmisteista siirretään kunnilta valtakunnan maakunnille. Syntyy kysymys, mikä virasto tulisi hoitamaan tätä Ahvenanmaalla, kun Ahvenanmaa ei kuulu uusiin perustettaviin maakuntiin eikä eduskunta voi määrätä tehtäviä itsehallintoviranomaisille. Luonnollista olisi siirtää tehtävät Ahvenanmaan valtionviraston hoidettaviksi. Itsehallintolain 32 §:n mukaisella sopimusasetuksella maakunnan hallitus ja valtakunnan viranomainen voivat sopia hallintotehtävien hoidosta.

Huomasimme myös kirjoitusvirheen yksityiskohtaisissa perusteluissa sivun 234 10. rivillä alhaalta lukien: ”sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden rekisteröinnissä”. Valtakunnan lainsäädäntövaltaan ei kuulu lakien säätäminen ammattihenkilöiden rekisteröinnistä sosiaalihuollossa, vaan se kuuluu maakuntapäivien lainsäädäntövaltaan. Valtakunnalla on lainsäädäntövalta vain terveydenhuollossa.

Erityisiä huomautuksia uudistukseen liittyen

Käsitesekaannus

Maakunnan hallitus katsoo, että esityksen lakiehdotukset tulevat johtamaan käsitesekaannukseen, mitä tulee Ahvenanmaan maakunnan asemaan suhteessa valtakunnassa muodostettaviin maakuntiin. On selvennettävä, että Ahvenanmaan maakunta ei ole sellainen maakunta, joka nyt muodostetaan lakipaketin myötä. Lisäksi on tärkeää, että käsite ”maakuntalaki” varataan Ahvenanmaan itsehallinnolle niin, että käsite jatkossakin tarkoittaa ainoastaan lakia, jonka maakuntapäivät on hyväksynyt siihen saakka, kunnes nyt valmistelussa oleva Ahvenanmaan uusi itsehallintolaki hyväksytään.

Käsitesekaannuksen seurauksena aiheutuva vaikeuksien riski on olennainen, sillä uudet maakunnat eivät käsittele ainoastaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyviä kysymyksiä vaan myös muita asioita, jotka kuuluvat Ahvenanmaan maakunnan toimivaltaan. Siksi on erittäin tärkeää, että uuden lainsäädännön käsitteet ovat sellaisia, että ero uusien maakuntien ja kansainvälisesti vahvasti ankkuroidun ahvenanmaalaisen autonomian ja sen perustuslaillisen aseman välillä on selvä.

Uudistuksen jatkotyö

Monikanavarahoitus on maakunnan hallituksen käsityksen mukaan tärkeä osa sitä uudistuskokonaisuutta, jonka osa eduskunnan nyt käsittelema lakipaketti on. Maakunnan hallitus haluaa siksi jo nyt varmistaa, että Ahvenanmaan itsehallintoa kunnioitetaan ja että se huomioidaan jatkotyössä.

Lähtökohtana tulee olla, että maakuntapäivien päättämän Ahvenanmaan hallinnon järjestämistavan on voitava jatkua valtakunnassa toteutettavista uudistuksista huolimatta, ja samanaikaisesti valtakunnan velvollisuutena on varmistaa, että sen lainsäädäntövallan nojalla luomat järjestelmät toimivat myös Ahvenanmaalla siten, että ahvenanmaalaisille taataan sama sosiaalivakuutussuoja, joka valtakunnan asukkailla on.

Lopuksi
On tärkeää, että lainsäädäntö laaditaan siten, että kaikki hallinnollisten tehtävien vastaanottajat osoitetaan myös Ahvenanmaan osalta. Tämä koskee erityisesti niitä tehtäviä, jotka valtakunnassa siirtyvät maakunnille. Koska maakuntia ei perusteta Ahvenanmaalla, tällaisten tehtävien hoitamiseen Ahvenanmaan osalta tulisi esittää viranomaista.

Maakunnan hallitus toteaa lopuksi, että materiaalin ollessa niin laaja on lainsäädäntöä voitava tarkistaa myöhemmässä vaiheessa käytännön soveltamisen yhteydessä, kun saadaan selville, mitä lisämuutoksia uudistuksessa tulisi olla.

Maaneuvos Katrin Sjögren

Varamaaneuvos Camilla Gunell

TIEDOKSI:

Ahvenanmaan maakuntapäivät, itsehallintopoliittinen lautakunta
Oikeusministeriö
Valtiovarainministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Maaherra Peter Lindbäck